

Kaime

I skyrius

Esu rastinukas.

Bet iki aštuonerių metų šito nežinojau ir buvau įsitikinęs, kad aš, kaip ir kiti vaikai, turiu motiną, nes kai verkdavau, viena moteriškė meiliai apkabindavo ir guosdavo mane, ir mano ašaros tučtuojau nudžiūdavo.

Vakare, kai guldavau į savo lovelę, ta pati moteriškė prieidavo ir pabučiuodavo mane, o šaltą žiemą šildydavo rankomis sustirusias mano kojas, dainuodama dainelę, kurios gaidą ir žodžius puikiai ligi šiol prisimenu.

Jeigu audra užklupdavo mane beganant mūsų karvę dirvonuose, ji išbėgdavo manęs pasitikti ir, stengdamasi pridengti nuo lietaus, apsiausdavo man galvą ir pečius vilnoniu savo sijonu.

Pasakodavau jai savo sielvartus, ginčus su draugais, ir ji visuomet mokėdavo vienu kitu meiliu žodžiu nuraminti ir sudrausti mane.

Nuolatinis jos rūpestingumas, atidumas ir gerumas rodė ją esant mano motina. Bet štai kaip sužinojau, kad aš buvau tik įsūnis.

Šavanono kaimelis, kuriame užaugau ir praleidau vaikystę, – vienas neturtingiausių kaimų Vidurio Prancūzijoje. Žemė čia labai nederlinga, ir ją reikia nuolat tręšti, todėl įdirbtų ir apsėtų laukų šitame krašte itin maža, visur tik platūs dirvonai. Už dirvonų prasideda plynės, kurias gairina šalti, atšiaurūs vėjai, nepalankūs medžiams; užtat medžių teužtinkama čia retai, ir tie patys kažin kokie neūžaugos, sukembėję, nususe. Tikri, dideli medžiai – gražūs, vešlūs kaštonai ir galingi ąžuolai – auga tik paupių slėniuose.

Viename tokiam slėnyje, prie sraunaus ir vandeningo upeliūkščio, stūksojo trobelė, kurioje praleidau pirmuosius savo vaikystės metus. Joje gyvenau tik aš su mama; jos vyras buvo akmenskaldys ir, kaip dauguma šitos vietovės valstiečių, gyveno ir dirbo Paryžiuje. Nuo to laiko, kai aš paūgėjau ir įgijau proto, jis nė karto nebuvo parvažiavęs namo. Retkarčiais atsiųsdavo žinių apie save per kurį iš savo draugų, grįžtančių į kaimą.

– Tetule Barberen, jūsų vyras sveikas! Jis siunčia labų die-nų ir prašo perduoti jums pinigų. Štai jie. Prašom suskaičiuoti.

Motulei Barberen visiškai pakakdavo šių trumpučių ži-nelių: vyras sveikas, dirba Paryžiuje, nes ten turi darbo. Jis tikė-josi užkalsias šiek tiek pinigėlio, o paskui sugrįšias į kaimą pas pačią. Už sutaupytus pinigus vylėsi nugyvensias tuos metus, kai jiedu nukaršią ir nebeįstengsią dirbti.

Vieną lapkričio vakarą prie mūsų vartelių sustojo kaž-koks nepažįstamas žmogus. Aš tarpduryje laužiau žagarus krosniai kūrenti. Žmogus nėjo pro vartelius, tik žvilgtelėjo per viršų ir paklausė:

– Ar čia gyvena tetulė Barberen?

Paprašiau jį vidun.

Nepažįstamasis stumtelėjo vartelius ir iš lėto žengė trobos link. Matyt, jis ilgai klampojo blogais pabjurusiais keliais, nes nuo galvos ligi kojų buvo apsitaškęs purvu.

Motulė Barberen, išgirdusi mane su kažin kuo besikalbant, tučtuojau atbėgo – tas žmogus dar nebuvo spėjęs peržengti trobos slenksčio.

– Atnešiau jums žinių iš Paryžiaus, – tarė jis.

Šie paprasti ir ne kartą girdėti žodžiai buvo ištarti visai kitokiu tonu negu visada.

– Dieve mano! – sukliko motulė Barberen, išgąstingai sunerdama rankas. – Žeromą tikriausiai ištiko nelaimė?

– Na taip, tik nereikia prarasti galvos ir išsigąsti. Tiesa, jūsų vyras smarkiai nukentėjo, bet jis gyvas. Galimas daiktas, kad liks luošas. Dabar jis ligoninėje. Aš taip pat ten greta jo gulėjau. Sužinojęs, kad grįžtu namo į sodžiu, Barberenas paprašė užėti pas jus ir papasakoti visa, kas nutiko. Likite sveiki, aš labai skubu. Man dar liko eiti geras kelio galas, o netrukus sutems.

Motulė Barberen, aišku, norėjo sužinoti viską kuo smulkiau ir ėmė įkalbinėti nepažįstamąjį pasilikti vakarienės bei pernaktoti.

– Keliai prasti. Sako, vilkų pasirodę. Verčiau rytoj rytą leistis į kelionę.

Nepažįstamasis atsisėdo prie krosnies ir, valgydamas vakarienę, papasakojo, kaip įvyko nelaimė.

Tuo metu, kai Barberenas dirbo statyboje, sugriuvę prastai įtvirtinti pastoliai ir jį prislėgę. Savininkas, remdamasis tuo, kad Barberenui nebuvo ko kioksoti po tais pastoliais, atsisakęs mokėti pašalpą už sužalojimą.

– Nepavyko vargšui, nepavyko... Bijau, kad jūsų vyras gali ničnieko negauti.

Stovėdamas priešais ugnį ir džiovindamas savo pastirusias nuo purvo kelnės, jis kartojo „nepavyko“ taip nuoširdžiai sielvartaudamas, jog buvo aišku, kad jis mielai taptų luošas, jei už tą būtų galima gauti atlyginimą.

– Vis dėlto, – tarė jis, baigdamas savo pasakojimą, – aš patariau Barberenui iškelti savininkui bylą.

– Bylą? Juk tas brangiai kainuos.

– Užtat jeigu bylą laimėsi...

Motulė Barberen labai norėjo važiuoti į Paryžių, bet tokia tolimesnė kelionė būtų labai brangiai atsiėjusi. Ji paprašė parašyti laišką į ligoninę, kur gulėjo Barberenas. Po keleto dienų mes gavome atsakymą, kad motulei nebūtina važiuoti pačiai, bet ji turinti pasiųsti šiek tiek pinigų, nes Barberenas iškėlęs savininkui bylą.

Slinko dienos, savaitės, ir kartkartėmis ateidavo laiškas, kuriame vėl būdavo reikalaujama pinigų. Paskutiniame laiške Barberenas rašė, kad jeigu pinigų nesą, reikią negaištant parduoti karvę.

Tik tas, kas išaugęs kaime tarp vargšų valstiečių, žino, kokia didelė nelaimė parduoti karvę. Karvė – valstiečių šeimos maitintoja. Net labai gausi ir neturtinga šeima niekuomet nebadaus, jeigu jos tvarte yra karvė. Tėvas, motina, vaikai, suaugę ir maži – visi gyvi ir sotūs iš karvės.

Mudu su motule taip pat maitinomės ne per blogiausiai, nors mėsos beveik niekada nevalgėdavome. Tačiau karvė buvo ne tik mūsų maitintoja, bet ir bičiulė.

Karvė – išmintingas ir geras gyvulys, puikiausiai suprantąs žmogaus žodžius ir meilumą. Mes nuolat šnekučiuodavomės su savo Žalute, ją glostydavome ir lepindavome. Žodžiu, mes mylėjome ją, ir ji mylėjo mus. Ir štai dabar teko skirtis.

Į namus atėjo pirkėjas: raukydamasis, linguodamas galvą, jis ilgai ir atidžiai apžiūrinėjo Žalutę iš visų pusių. Paskui, pasakęs kokią šimtą kartų, kad ji jam visai netinkama, nes maža pieno teduodanti, o ir tą labai liesą, galiausiai pareiškė, kad perkas ją tik dėl savo gerumo ir norėdamas padėti tokiai puikiai moteriai kaip tetulė Barberen.

Vargšė Žalutė, tarytum suprasdama, kas dedasi, nenorėjo eiti iš tvarto ir gailiai sumykė.

– Prieik ir sušerk jai, – kreipėsi į mane pirkėjas, nusitraukęs nuo kaklo botagą.

– Nereikia, – pasipriešino motulė Barberen. Ir, paėmusi karvę už saito, meiliai pasakė: – Eime, mano gražuolėle, eime!

Žalutė nesispirdama klusniai išėjo į kelią. Naujasis šeimininkas pririšo ją prie savo vežimo, ir tada jai norom nenuorom teko sekti paskui arklį. Mes grįžome į trobą, bet dar ilgai girdėjome ją mūkiant.

Nebeliko nei pieno, nei sviesto. Rytą – riekelė duonos, vakarė – bulvės su druska.

Pardavus Žalutę, netrukus atėjo Užgavėnės. Praėjusiais metais per Užgavėnės motulė Barberen buvo prikepusi skanių skaniausių sklindžių bei paplotėlių, ir aš sušveičiau jų tiek daug, kad ji buvo labai patenkinta. Bet tada mes turėjome Žalutę. „Dabar, – liūdnai mažiau, – nebėra nei pieno, nei sviesto, ir mes nebegalime išsikepti sklindžių.“ Tačiau apsirikau: motulė Barberen ir šį kartą nusprendė palepinti mane.

Nors motulė labai nemėgdavo skolintis, ji vis dėlto paprašė vieną kaimynę lašelio pieno, o kitą – krislelio sviesto. Sugrįžęs vidurdienį namo, išvydau, kad ji beria miltus į didelį molinį puodą.

– Miltai? – nustebęs šūktelėjau aš, eidamas prie jos.

– Taip, – atsakė motulė. – Bene tu nematai? Puikūs kvietiniai miltai. Pauostyk, kaip gardžiai kvepia.

Labai norėjau sužinoti, ką ji taisys iš šitų miltų, tačiau nesiryžau klausti, nenorėdamas priminti, kad dabar Užgavėnės. Bet ji pati prabilo:

– Kas daroma iš miltų?

– Duona kepama.

– O dar kas?

– Tyrė verdama.

– Na, o dar?

– Iš tikrųjų nežinau...

– Ne, tu puikiausiai žinai ir labai gerai atsimeni, kad šiandien Užgavėnės ir kepami sklandžiai bei paplotėliai. Bet mes neturime nei pieno, nei sviesto, todėl tu ir tyli, nes bijai įskaudinti mane. Tačiau aš nusprendžiau suruošti tau šventę ir iš anksto visa kuo pasirūpinau. Nagi, žvilgtelk į skryniją.

Beregint atvožiau skrynios viršų ir išvydau tenai pieną, sviestą, kiaušinius ir tris obuolius.

– Paduok man kiaušinius ir nulupk obuolius, – tarė motulė.

Kol aš lupau ir pjausčiau plonytėmis skiltelėmis obuolius, ji įkūlė kiaušinius į miltus, o paskui ėmė maišyti juos, pildama po truputį pieno. Užmaišiusi tešlą, motulė pastatė ją į karštus pelenus, kad pakiltų. Dabar beliko tik kantriai laukti vakaro, nes sklandžius ir paplotėlius turėjome valgyti per vakarienę.

Tiesą sakant, diena atrodė man labai ilga, ir aš ne kartą žvilgčiojau po rankšluosčiu, kuriuo buvo uždengtas puodas.

– Tu atšaldysi tešlą, – sakė man motulė, – ji blogai iškils.

Bet ji kilo puikiai ir rūgdama skleidė malonų kiaušinių bei pieno kvapą.

– Prilaužyk sausų žabarų, – paliepė motulė. – Krosnis turi būti labai karšta ir nerūkti.

Pagaliau sutemo, ir mes užžiebėme žvakę.

– Pakurk krosnį.

Nekantraudamas laukiau šių žodžių, tad motulei nebereikėjo jų kartoti. Netrukus židinyje įsiliepsnojo skaisti ugnis ir nuplieskė kambarį virpančia šviesa. Motulė paėmė nuo lentynos keptuvę ir uždėjo ją ant ugnies.

– Atnešk man sviesto.

Peilio galiuku ji pasmeigė krislelį sviesto ir padėjo ant keptuvės, ten jis bematant ištirpo.

Oi, koks nuostabus kvapas pasklido po visą kambarį, kaip džiugiai ir linksmi sučirskė ir sušnypštė sviestas! Aš buvau pakerėtas šitos žavingos muzikos, bet staiga nugirdau kieme žingsnius. Kas galėtų šiuo metu pas mus atsidanginti? Matyt, kaimynė nori pasiskolinti ugnelės. Bet tuoju pat nuvijau šią mintį, nes motulė Barberen įmurkdė didžiulį šaukštą į puodą, pakabino tešlos ir išpylė į keptuvėlę. Argi tokiu metu dar galėjai galvoti apie ką nors kita?

Staiga kažkas garsiai pasibeldė, ir durys girgždėdamos atsivėrė.

– Kas ten? – paklausė motulė Barberen neatsigręždama.

Įžengė žmogus, apsivilkęs marškone palaidine, su didele lazda rankose.

– Žiūrėk tu man, nagi čia tikra puota! Meldžiamieji, nesivaržykite! – šiurkščiai tarė jis.

– Ak, Dieve mano! – sušuko motulė Barberen ir bematant nukėlė keptuvę ant žemės. – Argi čia tu, Žeromai?

Paskui ji pagriebė mane už rankos ir stumtelėjo prie žmogaus, stovinčio ant slenksčio.

– Štai tavo tėvas.